

מתוך כנס "באנו חושך" שבתגובה על יציאת הספר "תורת המלך" דברים מאת יריב בן-אהרון

את הספר תורת המלך, המציאו לי רק בימים האחרונים. הפגישה עם הטקסטים הייתה קשה ודוחה, הרגשה של תיעוב. אבל אני רוצה לדבר כמה שאפשר פחות על התכנים והנוסח של הספר הזה, ויותר על המפגש המיוחד שמתרחש פה היום בין הציונות הדתית, הקיבוץ הדתי וחברי התנועות החלוציות – החולצות הכחולות, ולתהות על המשותף שמביא אותנו הנה, ולעשות איזה חשבון דרך משותפת שהופכת את המפגש הזה היום לאפשרי, כמו שיובל שרלו ציין קודם, וגם ולמשמעותי.

בוער משהו בחצרה של היהדות הדתית, יש איזה תבערה. אז נוח אולי לנו לבוא כדי לתמוך ולחזק. אבל מה עם התבערות שבוערות בחצר שלנו? זה לא בסדר היום של המפגש הזה, זה יהיה במפגש אחר, אבל אז לא נזמין את הקיבוץ הדתי ואת הציונות הדתית, או שנעשה את זה או שלא נעשה את זה. והמבט שלי על הערך של המפגש הזה הוא דווקא בשאלה: מה קורה לשני הזרמים ההיסטוריים הגדולים של ההגשמה הציונית? הציונות החלוצית הסוציאליסטית והציונות הדתית בדור האחרון, בדורות האחרונים?

היחס לגר או היחס למיעוטים הוא חלק מזה, אבל הבעיה היא שהחצרות האחריות של שני הזרמים האלה יכולות לנשום את האש של כולנו. היום נעסוק בימין המשיחי-הקיצוני-ההזוי ומחר נעסוק בשמאל הקיצוני-הפוסט-ציוני-המתבולל. ומתי נעסוק ממש בעצמנו? זאת אומרת, במרכזים החיים המחנכים-התוססים של שני הזרמים ההיסטוריים האלה, מתי נעסוק בשני הגורמים האלה, ובמכנה המשותף שקשור בהווייתם. המכנה המשותף הוא ששני זרמי ההגשמה החשובים בעצם מתפוררים, לא רק כפי שזה נגלה בזירה הפוליטית – איפה הציונות הדתית היום בפוליטיקה? איפה הציונות הסוציאליסטית היום בפוליטיקה? – כדאי שנתהה על שרשי העומק של התהליכים האלה. והייתי אומר בכותרת אחת שנוגעת ממש בנושא של הערב הזה: הכישוף המשיחי שפועל באגפי שני הזרמים האלה מכרסם בליבה ומפורר את חוט השדרה של התנועות האלה.

עכשיו, אם קבענו את העובדה הזאת, אז כמה זמן יש לנו לעשות את בדק הבית וכמה לתקן? הרי גורלה של הציונות הוא הנושא בעצם! זאת אומרת אם שני הזרמים האלה בתהליך של התפרקות לרסיסים: משבר חינוכי-אידיאי – פה הוא תורתי ופה אידיאולוגי, וכך בשני הזרמים, אז יש תהליכי עומק שעושים את שלהם, **בציונות**, המשבר הוא של הציונות! הכישוף המשיחי, פועל כקוטב ימני-לאומני במחנה אחד, והכישוף המשיחי התחיל לנגוס דרך 'עכשוויזם' של שלום ו'עכשוויזם' של ויתור על הציונות בצד השני. והרי באמת מה שעומד בפנינו, בפני כל אחד ואחת מהיושבים פה, זוהי הדרך הארוכה והקשה והאפורה של ההגשמה ושל המשך הקיום והבניה של החיים שלנו. שלכן אנחנו לא נמצאים ב"אחרית הימים", אלא בימים, לא ב"קץ ההיסטוריה", אלא בהיסטוריה.

איך הופכים את העובדה הזאת, את העובדות האלה, שוב לחוט השדרה של תנועות ההגשמה של הציונות? איך מחסנים את הגופים האלה מהכישוף המשיחי שנוגס בשוליים ומרעיל את הנפשות? הופך את המרכז ללא מסוגל להתמודד עם המגנטיות של השוליים? תראו באקדמיה מה עושה הפוסט-ציונות. תראו בעולם הישיבות מה עושה האגף שהספר הזה הוא במובן ידוע מבטא אותו.

מאין בא לנו הדבר הזה? מקשיי ההגשמה של הציונות? מהדרך הארוכה האפורה והקשה? ביטוי שמאיר יערי מרבה להשתמש בו במסתו הידועה "סמלים תלושים". היהודי לא יכול שלא להיות מחובר לאיזה עוגן משיחי, איזו תקווה של אחרית הימים. והציונות נגועה כל הזמן, זאת אומרת שאנחנו, אחרי שישים וכמה שנות מדינה וכך וכך שנות ציונות, בעצם נמצאים בתוך תוכו של המאבק על איך לשקם את חוט השדרה של עם במולדתו, עם בריבונותו, עם נשק ביד, עם עם בית משפט עליון שלו, עם עם שפה, עם תרבות, עם בתי מדרש, עם יהדות, עם ציונות, כשענן של משיחיות שקר מרחף מלמעלה. אבל, איפה חוט השדרה הציוני בתוך המציאות הזאת?

כשאני קורא את הספר, כמה שעלעלתי בו, זה מסמך כל כך דוחה, ואני מרגיש שיש כאלה מכותבי הספר הזה שחשבו שהציונות אינה אלא התקף נקם ועווית של תגמול על כל מה שנעשה לעם ישראל בין הגויים במשך אלפי שנות גלות וסבל ורדיפות ושחיטות. ועכשיו באנו הנה לא לבנות ולהבנות פה אלא למצוא בסיס של נקם, של פריעת חשבונות. עם פסוקים כאלה, עם פסיקות כאלה ואחרות. הצירוף הזה של השפלה המצטברת בגלות, דרך כל הספרות שמצטטים שם, עם שכרון כוח צבאי, היא תופעה חלולה, חלאתית, עם נמק רוחני שמכרסם דווקא בגלל שהמרכז הציוני הסוציאליסטי נשחק. אלמלא היה כזה, לא היה כוח לכישוף של השוליים שמחפשים לא לשאת בעולה של המציאות, לא לשאת באחריות לתוצאות ההיסטוריות המורכבות, שיש לעצם חזרתנו לארץ הזה, בתוך המזרח התיכון הזה, בתוך האיסלאם הזה, בתוך העולם הזה.

לי יש הרגשה לפעמים שכותבי הספר הזה הביאו לנו מהגלות ארצה את טומאת ארץ העמים. הרי כבר בתקופת הזוגות, בתקופה החשמונאית, גזרו טומאה על ארץ העמים. כדי למנוע ירידה או העתקת הפולחן לחוץ לארץ. ובעמוס פרק ז' כתוב, דבר האל בפי הנביא אל המלך: **"ואתה, על אדמה טמאה תמות"**. והתלמוד הירושלמי וגם הבבלי מדברים על אחד החכמים שנסע לבבל כדי להביא לשם הלכות מארץ ישראל, וגווע שם למות, ולפני כן הוא אמר: **"אתם מנחמים אותי שיעלו את ארוני לקבורה בארץ-ישראל! אני מאבד את מרגלתי (נפשי) בארץ טמאה"**. וידוע לנו גם מדרש על שני חכמים שהלכו בטבריה בתקופת האמוראים וראו ארונות של יהודים שבאים להקבר בארץ-ישראל. אמר אחד מהם: **"מה הועילו אלו שבאים להיקבר פה?"** וציטט את הפסוק מירמיהו, פרק ב': **"ונחלתי שמתם לתועבה ותבואו ותטמאו את ארצי"**. כך דרשו את הפסוק הזה: **"ונחלתי שמתם לתועבה בחייכם, ותבואו ותטמאו את ארצי במיתתכם"**. כשירדתם הפכתם את הארץ לתועבה, כשחזרתם להיקבר בה, הבאתם את טומאת הגולה הנה, עם הארונות שלכם.

ואני שואל את עצמי, מה מטומאת הגולה חזר אלינו דרך תופעות מסוימות בעם ישראל וביהדות? מה חוזר אלינו משם? האנשים האלה, אני לא יודע אם הם עלו לארץ או נולדו בה, אבל הם הביאו איתם כאילו את ארונם, לא באו לבנות ולהבנות פה, אלא באו להמשיך ולנקום על הרג אבותינו ואחינו וטפנו בעבר. אין לאנשים האלה שכתבו את הספר אפילו שמץ של מושג, ספר שאמור להדריך כביכול חיילים ומפקדים איך לנהוג, אין להם שמץ של מושג על בניין כוח הגנתי וצבאי. מוטב להם שישבו ל-ד' אמות של בית המדרש, וידונו בהלכות שחיטה, וידירו רגליהם מהלכות מדינה, ומפלפולים על שחיטת גויים וטפם ותינוקותיהם.

זה מזכיר את עניין השפעות הגולה במאורעות דווקא בעת החדשה. כשחברי משמר העמק הצעירים שחיו שם במאהז, כשרוב הקיבוץ עדיין היה בעמק, ופרצו מאורעות ומצאו אותם לא מוכנים, לא מוגנים, לא מאורגנים. הם נטשו את מקומם, לחודש או משהו כזה, כדי להתארגן ולחזור ולהתבצר, ולהגדיל את מספרם. כתב אורי צבי גרינברג את השיר הידוע "אל טל בהרייך, אל עץ ואל טף", ובו הטיל את הקללה על משמר העמק. מה היה ערך הקללה הזאת שלו? מה הבינו מהמשורר שקיבץ כל כך הרבה סמלים לאומניים ופשיסטיים מכל שונאי-ישראל, על סף השואה, בתקופה שהוא קילל ככה את משמר העמק כלא יהודית, לא נאמנה ובוגדנית? מה הוא הבין על צמיחת הכוח הממשי שהיה בשוב הזה, שזכה למטר הקללות שלו? מה היה לו להגיד כשאותה משמר העמק, ביחד עם גדוד פלמ"ח ועוד יחידות בפיקוד יצחק שדה, חסמו את קאוקג'י במסע הכיבושים שלו לחיפה, והפכו משוב למבצר לוחם, שחסם במלחמת העצמאות, בשלב מאוד קריטי (את פריצת 'צבא ההצלה' הערבי אל חיפה). האם הוא בא להתנצל? לא בשביל נימוסים, אלא כמי שהגיע לסוף דעתה של ההיסטוריה היהודית ומקורות צמיחת הכוח הממשי של הבניין ושל ההגנה.

כשקראתי כמה שירים של אורי צבי גרינברג, אמרתי לעצמי: הנה, האיש הזה, מה הוא לקח מאירופה ומהזרמים הלאומניים הפשיסטיים? הוא יצר מעין פשיזם של טוטפות, בשפתו, בלשונו, כמובן. למרות שיש לו שירים אחרים, מופלאים, ולא באתי אלא לציין זווית אחת...

ואני רוצה להגיד לא לטהרנות. הפציפיזם הוא רגשי אבל לא מוסרי, אין בפציפיזם עמדה מוסרית אלא עמדה רגשית מובנת, שלפעמים צריך להקשיב לה. **אבל המוסר הולך עם הצדק של היהודי האוחז בנשק להגן על חייו ועל ארצו**. לא כשיטת הספר הנורא הזה, אלא כגישה היסטורית שלמה של בוני הכוח היהודי בארץ-ישראל. שגם למחנה הדתי היום יש תפקיד כל כך חשוב ורגיש וגורלי בבניינו וזה נוגע לליבת החינוך הדתי היום.

טוהר הנשק הוא רק השתקפות של טוהר הנפש והכוונה. כמו שאמר פעם ברנר במועצת 'אחדות העבודה' שהתכנסה בקבוצת כנרת בתום מלחמת העולם הראשונה, ונפגשה עם אנשי ההגנה אליהו גולומב ודוב הוז, שהופקדו בארץ על הבטחון. הוא שמע בדבריהם את **"הרוח בעצם תומה כי תאחז ברובה"**. כמה זה קשה, כמה זה קשה להיות לוחם מוסרי והומניסטי! קל לדרוש את הפסוקים ולהקשיב לקולות המוסריים של חז"ל. אבל כמה זה קשה ליהודי בארץ-ישראל, ליהודי בכלל, אחרי השואה.

הייתי ילד בן 13, בר מצווה בעצם, יום לפני החלטת החלוקה של האו"ם, וגדלתי בכל התקופה הזאת, מאוד מרגיש, מאוד שייך ומאוד מזדהה. והבנתי אז שמלחמת העצמאות היא המשך הניסיון להשלים את השואה: מדינות ערב פלשו לארץ לא בשביל לתקן את הגבולות, אלא בשביל שלא יישאר אף יהודי חי, יחד עם שותפיהם הפלשתינאים שהתחילו את המערכה. מנעוריי הבנתי שהמלחמה היא על הקיום, על עצם הקיום. והבעיה היא לא רק לאהוב את הגר, צריך לאהוב את עצמנו. והעננים מקדירים את האופק היום, יש קואליציה של ג'יהאד נאצי. אני חי בראש הנקרה, מעלי הגבול, ואני יודע שמעבר לגבול בדרום לבנון יושבת אוגדה של ס.ס. מבחינה אידיאולוגית. גם בעזה המציאות היא דומה. ואיראן, אנחנו יודעים מה היא רוצה, למה היא בונה את הכוח והסיוע שלה לסוריה וכו'. ובכן, קל להיות דרשן של מקורות מוסריים, ונורא חשוב לשמוע את הצד המוסרי שבמקור. הרבה יותר קשה להכין את עצמך יום יום למלחמת קיום, ולעמוד במבחנים שעוד צפויים לנו, והם כנראה לא יהיו קלים. ובתוך הסערה ההיסטורית, בתוך הכאב של המערכה, בתוך נשיאת העול של הצבא – לשמור על צלם האדם. לחיות במבחן אנושי גם בתוך מלחמת הקיום – זה המבחן המוסרי ביותר. איך לעמוד בזה, איך לחיות את זה – זאת שאלה חינוכית מדרגה ראשונה. ולחיות את מלחמת הקיום לא בקטגוריות משיחיות, אלא בקטגוריות של בניית כוח, כמו בניית חיים, כמו בניית תרבות, כמו בניית משפחה...

אסיים בקריאת פסקה של ברל כצנלסון שנאמרה בתום מאורעות 1936-1939. מבחינה רעיונית, חינוכית וגם אפילו מבצעית הוא היה המדריך של פעילות ההגנה בארץ, ההתיישבותית וההגנתית. בקונגרס הציוני ה-21, עשרה ימים לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, הוא מסכם את לקחי העימות עם הפלשתינאים אז, בשנים האלה. הוא רואה בטרור שלהם לא תנועת שחרור לאומית אלא תנועה פשיסטית שניזונה בנשק ובכספים מהתנועות ומהמשטרים הגרמניים והאיטלקיים דאז, וגם ב'מופת' הקנאי הדתי, כמנהיג שלא בא לשחרר, אלא **"להשמיד עם שנוא ומפלגה יריבה. זהו הטרור הפאשיסטי"** (ברל). בוויכוח עם אותם לאומנים קיצוניים יהודיים שהתחילו להפעיל טרור חסר הבחנה כלפי ערבים בשוק וכלפי אוטובוס של ערבים הוא אומר את השורות הבאות:

"...אך אם יהודים באים ומציעים לנו שיטות מלחמה כאלה (יריב: של טרור יהודי), הרי הם עושים אותנו מגוחכים מבחינת החשבון המדיני, ועלובים ביותר מבחינת קיומנו הלאומי. הרי זו הצעה של התבוללות 'מופתאית' (יריב: להתבולל בתרבות הטרור של המופתי), האם לשם כך עזבנו את אירופה ואמריקה? עם ההתבוללות התרבותית שלהן (יריב: היהודית), כדי להתבולל עם המופתי, כדי לחקות את שיטותיו ותכסיסיו ולהדבק במוסר שלו? חבל שהמדיניות הציונית לא טרחה די הצורך לגלות לעיני העולם עד כמה התנועה הערבית בארץ הנה סרח עודף ל"ציר" (יריב: איטליה-גרמניה). אפשר היו על ידי זה מתחילים להבין אותנו יותר בחוץ, ואפשר היה זה מבהיר יותר את טיב השיטות והאמצעים המוצעים לנו לעיתים מ ב פ נ י ס".

אז צריך לא להתבולל.

הספר הזה 'תורת המלך' הוא תורת התבוללות, בתנועות המכוערות ביותר שנוצרו באנושות.

ואנחנו נמשיך באמונה בדרכנו.